

Rozdział 1

Analiza projektowa

Rozdział poświęcony analizie wybranych technologii oraz wymagań projektu. Przedstawiono również wstępną analizę dotyczącą przypadków użycia oraz metod testowania produktu.

1.1 Wybrane technologie

Krótki opis teoretyczny wybranych technologii - C++ oraz bibliotek QT.

1.1.1 C++

C++ jest powszechnie stosowanym językiem programistycznym, będącym potomkiem języka C, w którym wprowadzono szereg udogodnień. W porównaniu z C, C++ zapewnia dokładniejsze sprawdzanie typów danych, wspiera abstrakcje, programowanie obiektowe (z tego względu mówi się o nim jako o języku pseudo-obiektowym), programowanie uogólnione i więcej stylów programistycznych. Do wspieranych założeń programowania obiektowego należą polimorfizm, enkapsulacja i dziedziczenie. Nowsza wersja C posiada również bardzo dużą ilość bibliotek, których wykorzystanie znacznie ułatwia jego wykorzystanie. W skład klasy tego języka wchodzi plik wykonywalny (.cpp) oraz nagłówkowy (.h). W plikach nagłówkowych klas definiuje się wszystkie metody oraz zmienne. Głównymi powodami do tworzenia oddzielnych plików nagłówkowych są ?:

- przyspieszenie czasu kompilacji programu. Pliki nagłówkowe nie wymagają re-kompilacji o ile nie nastąpiła w nich zmiana, co, w przypadku większych projektów, skutkuje w oszczędności czasu między kompilacjami,
- organizacja struktury kodu,
- pozwalają na rozdzielenie interfejsów od implementacji.

Przykładowy plik nagłówkowy klasy ButtonOperator:

```
1 #ifndef BUTTONOPERATOR_H
2 #define BUTTONOPERATOR_H
```

```

3  using namespace std;
4  #include <QtWidgets>
5  #include <QStringList>
6
7
8
9
10 class ButtonOperator : public QPushButton
11 {
12     Q_OBJECT
13
14 public:
15     explicit ButtonOperator(QWidget *parent=0);
16     void setDisplayList(QStringList sDisplayList);
17     QStringList getDisplayList();
18     void setSpecial(bool sIsSpecial);
19     bool getSpecial();
20     bool getHover();
21
22
23 protected:
24     void hoverEnter(QHoverEvent *event);
25     void hoverLeave(QHoverEvent *event);
26     void hoverMove(QHoverEvent *event);
27     bool event(QEvent *event);
28
29 private:
30     bool isSpecial;
31     bool isHovered;
32
33     QStringList displayList;
34
35 };
36
37
38 #endif // BUTTONOPERATOR_H

```

Widać jasno wydzielone sekcje modyfikatorów, typy zmiennych oraz metod, jak i ich argumenty.

1.1.2 QT

QT jest zespołem przenośnych bibliotek oraz narzędzi programistycznych stworzonych w C++ do tworzenia aplikacji desktopowych, zagnieżdżonych, jak również mobilnych. Wspiera systemy takie jak: Linux, OS X, Windows, xWorks, QNX, Android, iOS, BlackBerry, Sailfish OS, dzięki czemu jest nadzwyczaj uniwersalnym narzędziem kompatybilnym z następującymi językami programowania: C++, QML (QT Modeling Language), Python, Ring, Go, Rust, PHP i Java. ?? QT zapewnia listę dodatkowych możliwości rozszerzających C++. Są to między innymi:

- mechanizmy pozwalające na komunikację między obiektami zwane sygnałami i otworami (slots)
- wyjątkowa możliwość edycji wyglądu i responsywności obiektów
- swobodna możliwość edycji zachowań w przypadku różnego rodzaju zdarzeń

- kontekstowe tłumaczenie stringów do internacjonalizacji
- hierarchiczne i responsywne drzewa obiektowe, organizujące strukturę obiektów
- automatyczna zmiana wartości wskaźników na 0 w przypadku zniszczenia obiektu, w przeciwieństwie do wskaźników w C++, które stając się zawieszonymi (dangling pointers) ?

1.2 Architektura systemu

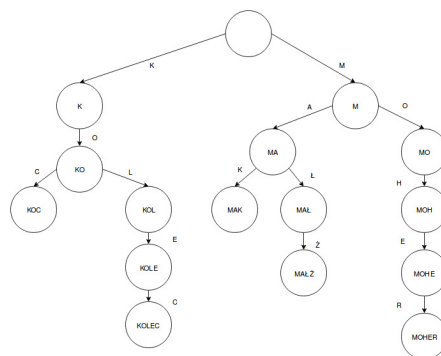
System składa się z warstwy aplikacji oraz warstwy transportowej. Komunikacja zrealizowana jest za pomocą broadcastu przy pomocy protokołu UDP (user data protocol).

1.2.1 Architektura aplikacji

Aplikację zrealizowano w wyżej wymienionym języku C++ z wykorzystaniem wielu bibliotek QT np. QWidget, QString itd.. Do funkcji auto uzupełniania tekstu posłużono się algorytmem wykorzystującym skompresowane drzewo trie.

1.2.1.1 Sompresowane Drzewo Trie

Drzewo Trie jest drzewem służącym docelowo do sortowania wartości tekstowego typu danych, w którym każdemu węzłowi przypisany jest wspólny prefix(fragment klucza). Wartości tekstowe zapisywane są w liściach drzewa. (?) Do drzewa wczytywane zostają wszystkie słowa z danego mu słownika, a następnie każde rozkłada się na litery i rozmieszcza w drzewie, tak by czytając znaki od korzenia do liścia tworzyły pożądaną ciąg. Biorąc na przykład słownik składający się z następujących słów: mak, róża, kolec, małż, koc, moher otrzymujemy następujące drzewo 1.1. W ten sposób poszukując słów zaczynających się

Rys. 1.1 – Przykładowe drzewo typu Trie.

na "ko" w bardzo prosty sposób możemy określić, że zaliczają się do nich koc oraz kolec. Drzewo to w znaczący sposób skraca czas przeszukiwania dużych

słowników (w wypadku tego projektu 3639970 wyrazów) i umożliwia np. auto uzupełnianie albo korektę słów bieżąco wpisywanych przez użytkownika.

Zastosowany algorytm wykorzystuje fakt występowania wspólnych węzłów i zapamiętuje jedynie numer ostatniego węzła związanego z wyszukiwanym słowem np. dla frazy "ko" - węzeł nr. 2, a następnie pobiera wartości wszystkich dzieci tego węzła, zespala je i tworzy wszystkie możliwe końcówki (tu "c" oraz "lec"), które w połączeniu z szukaną frazą dają auto uzupełnianie słowa.

1.2.2 Komunikacja aplikacji

System umożliwia komunikację poprzez broadcast z innymi użytkownikami jak i poprzez specjalne API Google z przeglądarką internetową.

Broadcast jest metodą komunikacji (rozsyłania danych) między jednym nadawcą, a wieloma odbiorcami w tym samym czasie. Jest to dyfuzyjny, jednokierunkowy tryb transmisji charakterystyczny dla sieci LAN. Protokołem regulującym dany ruch sieciowy jest w tym wypadku UDP (User Datagram Protocol). Jest to bezpołączeniowy protokół, który pozwala aplikacjom dobudować własne - niezbędne do poprawnego działania, protokoły. Zapewnia on aplikacji możliwość wysyłania enkapsulowanych datagramów IP bez potrzeby wytworzenia połączenia, co jest jednocześnie dużo szybszą metodą komunikacji, niż tryb synchroniczny. Nie dba on o to, czy wysłane ramki dotrą do odbiorcy w całości, co jest typowe dla komunikacji asynchronicznej. UDP transmituje segmenty złożone z 8-bajtowego nagłówka oraz fragment przesyłanych danych, będący formą wiadomości. UDP zapewnia informację o portach źródłowych i docelowych. Port źródłowy jest przydatny w momencie, gdy urządzenie odbiorcy zechce odesłać odpowiedź na otrzymany segment. Rozmiar ramki wynosi od 8-65 515 bajtów. ? Google Custom Search umożliwia stworzenie własnej wyszukiwarki umożliwiającej na przeszukiwanie zarówno stron internetowych jak i obrazów. Możliwe jest zawężenie i personalizacja wyników wyszukiwania np. do wyników pochodzących z konkretnej strony, lub zawierających sprecyzowaną frazę. Google Search Engine występuje w dwóch wersjach - Custom Search Engine, która jest darmowa oraz Google Site Search, które jest wersją płatną. Do potrzeb projektowych wystraczająca jest wersja darmowa, która umożliwia korzystanie z dodatkowych API umożliwiających zwrócenie wyników wyszukiwania w postaci pliku XML czy też JSON. API te upraszczają komunikację aplikacji z przeglądarką do zapytań RESTowych typu get w celu otrzymania uporządkowanej struktury danych. ?

1.3 Wymagania funkcjonalne

Po przeanalizowaniu problemu klawiatury ekranowej oraz potrzeb osób chorych na ALS stwierdzono następujące wymagania funkcjonalne:

- Klawiatura ekranowa reagująca na sygnał wejściowy będący współrzędnymi punktu fiksacji, które określane są z dokładnością jednego stopnia. Zakładając, że odległość użytkownika od ekranu to 60cm, wyliczono iż dokładność wyznaczania pozycji to obszar ok. 3,2 cm powierzchni ekranowej. Dla komputera o ekranie 14 cal (monitor testowy), gdzie rozmiar

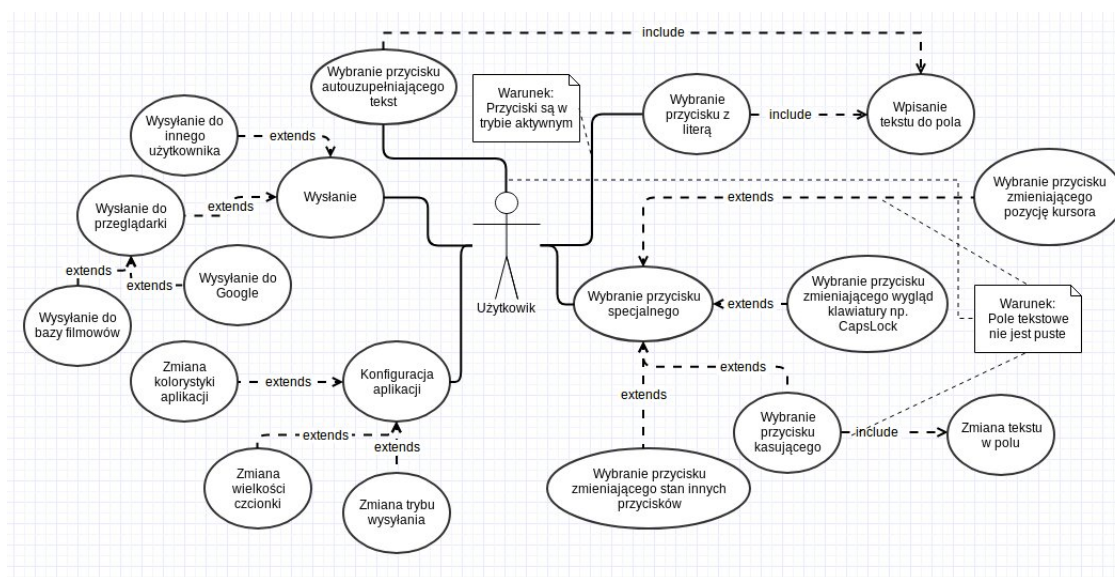
pojedynczego piksela to ok. 0,2269 mm - to, w przybliżeniu, 141px dla każdego przycisku.

- Możliwość auto uzupełniania słów za pomocą słownika języka polskiego.
- Możliwość wprowadzenia przycisków w stan nieaktywny.
- Wykorzystywanie polskich znaków w tekście.
- Wysyłanie wiadomości za pomocą broadcastu.
- Wyszukiwanie stron w przeglądarce Google.
- Możliwość konfigurowania wyglądu aplikacji - różne stopnie kontrastu oraz kolorystyki, a także rozmiaru czcionki tekstu wpisywanego.

Szczegółowe przypadki użycia klawiatury zobrazowano w rozdziale "Przypadki użycia" 1.4.

1.4 Przypadki użycia

Na zamieszczonym rysunku 1.2 przedstawiono diagram przypadków użycia przedstawiający możliwe interakcje użytkownika z aplikacją.

Rys. 1.2 – Wykres przypadków użycia stworzony za pomocą strony Gliffy.com

Aby rozpocząć pracę z klawiaturą należy odblokować pisanie znaków wybierając przycisk "start". Główną funkcjonalnością, a zarazem najczęściej zachodzącym przypadkiem użycia będzie wybór przycisku z literą w celu wypisania tekstu na ekranie. Użytkownik ma do wyboru klawiaturę podstawową z 28 znakami oraz cyframi z zakresu 0-9 oraz 2 tablice przycisków ze znakami specjalnymi oraz jedną poświęconą jedynie polskim znakom. Każdy z przycisków reaguje

na zmianę położenia punktu fiksacji - w momencie, w którym wykryte zostanie położenie nad przyciskiem naliczany zostaje czas, którego narastanie wizualizują się za pomocą pasku postępu. Gdy 100% postępu zostanie osiągnięte dana litera pojawia się na ekranie w przeznaczonym obszarze i w określonej, za pomocą kursora, pozycji w tekście. W przypadku jeśli użytkownik zechce zmienić wielkość liter może wybrać między opcją CapsLock (stałym powiększeniem liter wpisywanych), bądź Shift (zwiększającym kolejną literę dodaną do tekstu, następnie zmieniając wielkość liter na małe). W obu wypadkach następuje zmiana wyglądu całej klawiatury. Po tekście można poruszać się za pomocą strzałek - ruch w prawo (do początku tekstu) i lewo (na koniec tekstu) o jeden znak, lub specjalnych przycisków "home" oraz "end", które przenoszą kursor odpowiednio na początek i koniec tekstu. Przyciski Enter oraz Spacja traktowane jako zwykłe znaki. Fiksacja na przycisku Backspace usuwa ostatni wpisany znak, a na przycisku "czyść" usunięcie wszystkiego co znajduje się w polu tekstowym. Wyróżnia się też innego rodzaju przyciski specjalne, zmieniające wygląd klawiatury - są to przyciski do znaków specjalnych oraz polskich liter. Pierwszy z wymienionych w pierwszym kroku prezentuje wszystkie znaki specjalne powszechnego użytku np. wykrzyknik, cudzysłów, średnik, a przy powtórnym wciśnięciu na klawiaturze pojawiają się popularne emotikony, które znalazły tam swoje miejsce, ze względu na możliwość wysyłania wiadomości do innych użytkowników i mają za zadanie ułatwienie reprezentacji emocjonalnego przekazu wiadomości. W przypadku gdy użytkownik wpisał już jakiś fragment tekstu może posłużyć się przyciskiem odpowiedzi, które działają na zasadzie auto uzupełniania tekstu na podstawie słów znalezionych w słowniku. Aby zmienić wygląd aplikacji lub tryb wysyłania należy skorzystać z przycisku menu. To pozwoli na wybranie schematu kolorystycznego aplikacji oraz na dobór wlekości czcionki. Użytkownik może wybrać również jeden z trzech trybów rozsyłania zapisanego przez niego tekstu - są to: Google Search, Filmweb oraz Broadcast (w celu czatu). Za ostatni tryb wysyłania odpowiedzialny jest przycisk "wyślij", natomiast inne wymienione można wybrać za pomocą specjalnych strzałek oraz wykonać za pomocą przycisku o tej samej nazwie co wybrany tryb.

1.5 Propozycja rozwiązania

Jedną z możliwych propozycji rozwiązania, którą postanowiono zrealizować jest oprogramowanie komputerowe, które wyglądem przypominać powinno klawiaturę ekranową, czułą na pozycję kursora, z wbudowanym edytorem tekstu. Klawiatura ta powinna realizować rzękanie użytkownika w zakresie wyżej wspomnianych wymagań funkcjonalnych tj. pisanie tekstu, wyszukiwanie treści w internecie oraz komunikacją z innymi użytkownikami poprzez broadcast. Co więcej, interfejs użytkownika powinien pozwolić na dostosowanie wyglądu w celu dopasowania do indywidualnych potrzeb. W wyniku pierwszej analizy powstał przedstawiony w podrozdziale 1.5.1 prototyp oprogramowania.

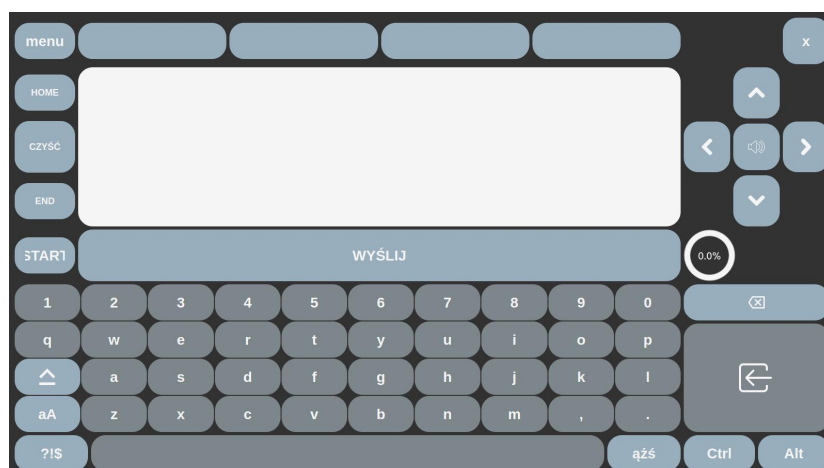
1.5.1 Prototyp interfejsu oprogramowania

Tworząc prototyp oprogramowania zwrócono szczególną uwagę na funkcjonalność interfejsu. Aplikacja otwiera się w trybie pełnoekranowym, tak by otrzymać

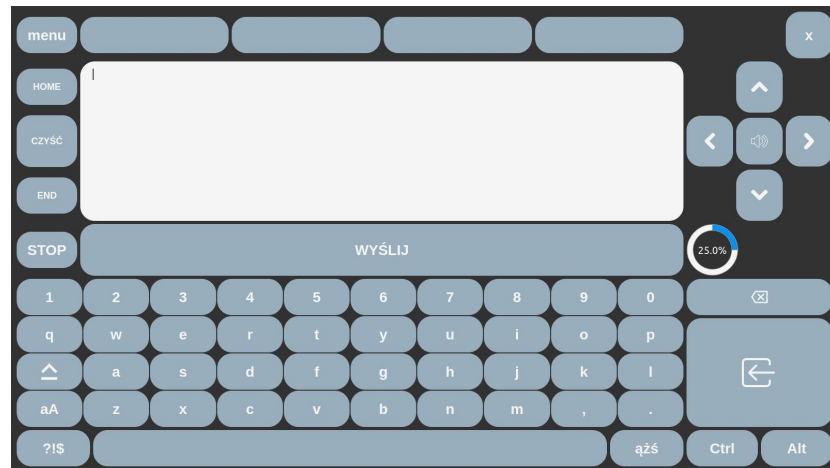
maksymalny dostępny rozmiar elementów zawartych w interfejsie. Zamieszczono w nim opisane w przypadkach użycia przyciski, niezbędne do poprawnego działania programu. Użytkownik o pozostałym czasie do wyboru przycisku informowany jest poprzez zmieniający się pasek postępu.

Kolorystyka aplikacji została dobrana w celu stworzenia spokojnego i nie męczącego dla oczu wyglądu aplikacji, ze względu na długi czas korzystania poprzez osoby chore na stwardnienie boczne rozsiane. Połączenie kolorów białego i niebieskiego daje wystarczający kontrast dla ludzkiego oka by przy niewielkim wysiłku odczytać zapisany tekst. Nie można było zastosować interfejsów czarno-białych o najwyższym poziomie kontrastu ze względu na to, iż obłe kształty przycisków wraz z wymienioną kolorystyką powodowały powstawanie złudzenie optyczne, które uniemożliwiały pracę na klawiaturze.

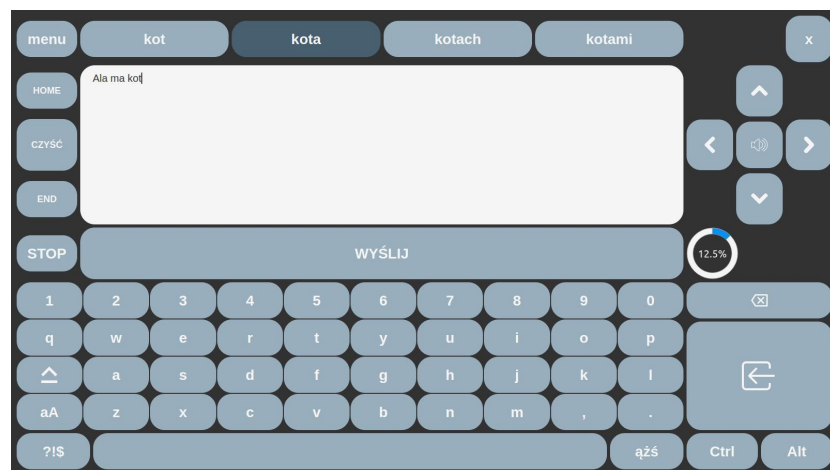
Pierwszym widokiem prezentowanym użytkownikowi jest widok z zablokowaną klawiaturą przedstawiony na rysunku 1.3. Zadbana o to, by przyciski w trybie "wstrzymania" przedstawione były w innym kolorze od przycisków aktywnych. Po użyciu przycisku "START" klawiatura zmienia swój wygląd na jednolity, taki jak na rysunku 1.4. Dalsze dwie grafiki 1.5 oraz 1.6 prezentują wpisywanie tekstu oraz wyświetlanie się możliwych opcji auto uzupełnienia tekstu wpisywanego.

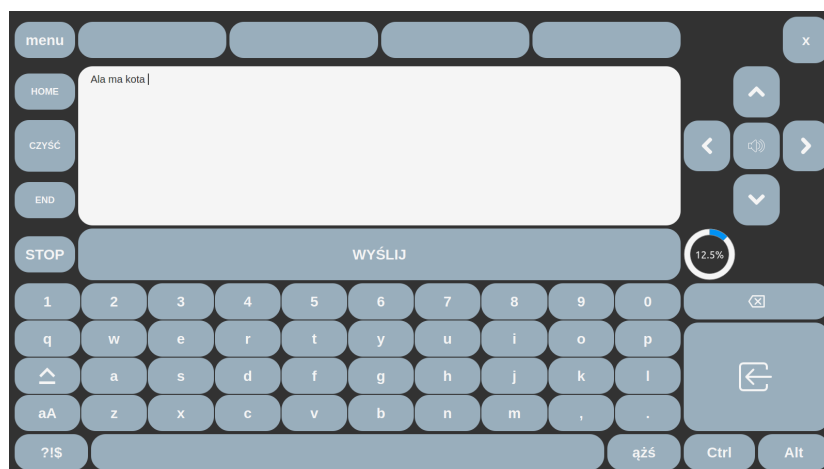
Rys. 1.3 – Początkowy wygląd aplikacji z nieaktywnymi przyciskami.

Rys. 1.4 – Aktywny wygląd aplikacji.

Rys. 1.5 – Przykład wyświetlanych opcji autouzupełniania.

Rys. 1.6 – Tekst i podpowiedzi po wybraniu sugerowanego tekstu.

1.6 Projekt testów

Podczas testowania aplikacji szczególną uwagę należy zwrócić na czas, jaki zajmuje użytkownikowi wprowadzenie tekstu do edytora za pomocą klawiatury ekranowej, przydatność udogodnień typu auto uzupełnianie słów oraz subiektywne odczucia osób badanych. W związku z tym zaplanowano następujący przebieg testów:

1. Pomiar czasu wprowadzania tekstu numer 1 do edytora tekstu za pomocą klawiatury komputerowej.
2. Pomiar czasu wprowadzania tekstu numer 2 do edytora tekstu za pomocą klawiatury ekranowej.
3. Pomiar czasu wprowadzania tekstu numer 1 do edytora tekstu za pomocą klawiatury ekranowej.
4. Pomiar czasu wprowadzania tekstu numer 2 do edytora tekstu za pomocą klawiatury komputerowej.
5. Pomiar czasu wprowadzania dowolnego tekstu o określonej tematyce do edytora tekstu za pomocą klawiatury ekranowej.

W celu poprawnego przebiegu testów należy przyjąć pewne założenia:

- osoby testowane nie będą miały możliwości wcześniejszego zapoznania się z treścią wpisywanych tekstów, ani nie będą znały tematu ostatniego z punktów testu,
- osoby testowane będą na komputerze nie należącym do nich, w celu postawienia ich przed wyzwaniem innego ułożenia klawiszy komputerowych, niż na własnym sprzęcie,

- testujący do wprowadzania danych na klawiaturze ekranowej wykorzystywać będą myszy komputerowej (odrzucaamy czynnik braku umiejętności pracy z nowym sprzętem),
- każda z osób testowanych, przejdzie krótkie szkolenie z zakresu działania klawiatury ekranowej,
- w czasie pomiaru czasu zapisywane będzie również ilość razy wykorzystania podpowiedzi tekstu w celu określenia ich skuteczności,
- pod koniec testów z każdym z badanych przeprowadzona będzie rozmowa na temat jej subiektywnych wrażeń podczas pracy z klawiaturą.

1.6.1 Możliwość dalszego rozwoju

Przewidziano możliwość dalszego rozwoju aplikacji wprowadzając do prototypu przyciski, których działania nie obsługono. Są nimi Ctrl, Alt oraz Tekst to Speech. Dwa pierwsze przewidziane zostały w celu współpracy z programami zewnętrznymi oraz wprowadzenia skrótów klawiszowych (np. Ctrl+A, Ctrl+V, Ctrl+C, Ctrl+X). Należy pamiętać, że użytkownikami klawiatury są często osoby starsze, które przed zachorowaniem miały już styczność z pracą z komputerem. Wprowadzenie znanych im skrótów, czy funkcjonalności może usprawnić ich pracę z komputerem. Bardzo ważnym aspektem oferowanym przez innych producentów oprogramowania dla osób spracizowanych, bez możliwości komunikacji werbalnej jest TextToSpeech, czyli synteza mowy na podstawie tekstu. Tak zsyntetyzowana świeżka dźwiękowa z wprowadzoną wypowiedzią mogłaby zostać odtworzona poprzez głośniki urządzenia i umożliwić werbalną komunikację z innymi osobami.

1.7 Wymagania pozafunkcjonalne

Do wymagań pozafunkcjonalnych należy zaliczyć potrzeba pracy na dwóch monitorach w przypadku pracy z internetem.

1.7.1 Ograniczenia

Ze względu na ograniczoną powierzchnię ekranową niestety nie udało się zrealizować przycisków o minimalnych wymiarach 140px x 140px.

1.8 Podsumowanie